

О. В. Прудникова
доктор філософських наук, доцент,
доцент кафедри культурології Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

СУЧАСНА ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК СЕРЕДОВИЩЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Сучасні основні тенденції світового розвитку найбільш чітко проявляються в інформаційно-культурних процесах, які сьогодні є неоднозначними й складними. Сьогодні взагалі виникає нагальна необхідність розглядати генезу буття соціального у безпосередньому її взаємозв'язку з інформаційними процесами, зокрема з розвитком інформаційної культури.

Потреби людини й суспільства в інформації відрізняються досить складною структурою, що містить у собі: потреби в підтриманні певної, відповідної «інтелектуальній» природі людини якості інформаційного середовища її мешкання; потреби у подоланні та запобіганні деградуючих змін інфосфери; потреби у виробництві та відтворенні інформації; потреби в гармонізації взаємостосунків суспільства та природи; потреби в інформатизації усіх видів людської діяльності, включаючи необхідність формування високої інформаційної культури кожного члена суспільства тощо.

В умовах глобальної інформатизації різноманітні інформаційні потреби не можуть бути повністю задоволеними ані на індивідуальному, ані на груповому рівнях. Суб'єктом їхнього розв'язання має стати суспільство в цілому. Лише у цьому випадку можуть бути вжиті ефективні, дійові заходи для задоволення суспільних та індивідуальних потреб у нормальних умовах життя та відтворення власної ідентичності.

Буття людини в сучасних умовах можна уявити як одночасне усвідомлення людьми своєї повноправної присутності та активної діяльності в різних підсистемах: природній (як суб'єкт і об'єкт взаємодії із природою), економічній (як виробник і споживач матеріальних благ, суб'єкт економічних відносин), політичній (як активний елемент соціуму, що взаємодіє з іншими членами суспільства для встановлення та підтримання соціальної і політичної влади та рівноваги в соціальній системі), соціокультурній (як носій певних соціальних ролей і статусу, культурних традицій, цінностей, інтересів) та етносоціальної (як носій норм, звичаїв, ознак конкретного етносу). Об'єднує ці зазначені підсистеми інформаційна культура, оскільки кожна людина існує, діє, розвивається, вступає в інформаційні комунікації з іншими людьми одночасно у всіх підсистемах. Поза якою-небудь із них її життя немислиме, у кожній з них вона є носієм певних цінностей, норм, установок.

Підсистеми інформаційно-екологічного комплексу, взаємодіючи між собою та обмінюючись інформацією, створюють цілісне системне соціокультурне утворення. Станом системи в цілому визначається стан кожної з підсистем, а зміни в одній з підсистем неминуче приводять до змін в інших підсистемах й інформаційно-екологічному комплексі в цілому.

Інформаційно-екологічні системи, на наш погляд, виникли на певному етапі взаємодії людини, природи і суспільства, коли з'явився їхній органічний взаємозв'язок. Вони стали фактично безпосередньою відповіддю на експлуатацію певного природного середовища спеціальними техніко-технологічними системами та прийомами. Технічні інновації поліпшили людську здатність контролювати та пристосовувати природне середовище (переважно з погляду людини та суспільства) в основному для задоволення людських потреб і реалізації конкретних соціальних цілей та програм. Однак при цьому змінилися моделі поведінки особистості усередині як соціальних, так і природної підсистем. Інформаційні процеси не тільки ускладнилися, але й набули нових якостей, основним завданням яких стало не стільки пристосування соціальних систем до

завдань соціального розвитку, скільки модернізація соціальних систем різного рівня, їх інформатизація. У зв'язку з цим назрів перехід від традиційної моделі оцінювання та управління розвитком соціальних систем до інформаційно-культурологічного підходу.

Сучасні технології, включаючись у середовище суспільних відносин, стають важливим чинником трансформації культури в інформаційному напрямку. Крім того, зафіксовані зміни у сфері духовної культури, викликані несвідомими діями її творця – людини, а безособовою логікою технічного розвитку, процесами самоорганізації техногенного середовища. Наприклад, інформаційні технології, за допомогою структуризації інформації й забезпечення її доступності здійснюючи глибокі трансформації індивідуальної й масової свідомості, уніфікують соціальні практики, забезпечують включення людей у глобальний інформаційний обмін і стають інструментом психологічного тиску, насильницьки втручаючись в емоційно-вольову сферу людини. В сучасному інформаційному суспільстві бурхливо поширюються сублімовані форми агресивності. У теперішній час агресія й насильство набули нового вигляду, соціальна агресія стала неминучим та закономірним результатом надмірно тривалого перехідного періоду, що супроводжується розвалом економічних зв'язків, надзвичайно глибоким соціально-економічним розшаруванням населення, регіональними конфліктами, різким падінням рівня життя, кризою моральності. Стало очевидним, що створення загально планетарного поля інформації, окрім прискорення взаємообміну культур і їх творчих змін, призводить до розхитування традиційних цінностей.

Створення сучасного світового інформаційного простору поступово висуває нові вимоги перед людиною як носієм інформаційної культури, духовно-суспільною істотою, здатною приймати виклики інформаційної цивілізації і нести відповідальність за власні дії та їх наслідки. Сучасний світ як система складних і суперечливих глобальних соціально-економічних, політичних, духовних, культурних та інформаційних взаємозв'язків активно підводить людство до вироблення нових цінностей і світоглядних орієнтирів, необхідних для його виживання сьогодні. В епоху, коли руйнуються минулі авторитети і стереотипи, дефіцит духовності може стати серйозною загрозою для подальшого розвитку сучасної цивілізації, серйозним деструктивним чинником для культури, що формується.

Вражаючим є прогрес комп'ютерів і телекомунікацій, які послужили тому, що маловідома технологія Інтернет перетворилася на рушійну силу

переходу до мережевого суспільства. Мережева структура проникає у всі сфери життя людини й суспільства: економіку, політику і культуру, і тим самим перетворює людину. Незважаючи на всі спроби врегулювати, приватизувати й комерціалізувати Інтернет і системи, які входять до нього, мережі комп'ютерних комунікацій, як в Інтернеті, так і за його межами, характеризуються щонайширшим розповсюдженням, багатобічною децентралізацією й гнучкістю (М. Кастельс). Кастельс вважає Інтернет технологічним базисом формування нової людини. На його думку сучасний Інтернет-мислитель уподібнюється енергетичній системі і електродвигуну, тому що він здатний поставляти «інформаційну енергію» для будь-яких сфер людської діяльності.

Особливістю культури реальної віртуальності, яка дедалі більше поглинає буття сучасної людини, є те, що вона утворює систему, в якій сама реальність повністю занурена у віртуальні образи. Розвиток комп'ютерних мереж веде до формування специфічних віртуальних співтовариств, при цьому спостерігається широка соціальна й культурна диференціація. Важливим антропологічним аспектом стає проблема відчуження. особливо виділяє, що пасивне споживання інформації формує жорсткість мислення, позбавляє людей безпосереднього спілкування один з одним, звужує персональний простір, призводить до втрати міжособового спілкування (І. Негодаєв). Це призводить до того, формується клас професіоналів, які, управляючи зв'язками з глобальною економікою, здійснюючи їх сервісне обслуговування й контролюючи розвиток приватного бізнесу, утворюють місцеві суспільства, які живуть у новій інформаційній епосі. Але в цілому становлення інформаційного суспільства породило канали трансляції соціокультурних норм і цінностей, що характерне для появи масової культури, маніпуляції свідомістю людини, що стає могутнім засобом культурогенезу.

В результаті культурологічний аспект «мережевої» людини є важливим і сприяє появі на наших очах нового типу культури як культури суспільства епохи інформатизації, яка проявляє себе на трьох основних рівнях:

- на рівні звичаїв і традицій;
- на рівні сегментів культури, що забезпечують відтворення існуючих в даний час форм життєдіяльності;
- на рівні програм майбутніх форм життєдіяльності людей, який і визначає сучасний етап розвитку культури.

Необхідно також підкреслити, що в епоху інформатизації зникає минула відмінність між матеріальною й духовною культурами, що інформаційне суспільство характеризується суперечністю еволюційних процесів в культурі – наявністю як диференціації, так і інтеграції.

Отже, сучасна інформаційна культура є реальним середовищем становлення особистості. Специфіка сучасного інформаційного середовища веде до корекції існуючих природних і соціальних механізмів адаптації людини і вироблення інформаційно-культурних. Інформаційні технології, ставши стрижнем сучасної цивілізації, змінюють не просто якість і зміст життя сучасної людини, вони загрожують трансформувати сам спосіб її буття у світі. Крім того, в інформаційному суспільстві актуалізуються апробації нових моделей поведінки і реакції на певні соціальні практики й подальше застосування цих моделей в умовах вже не віртуальної, а константної реальності.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Кафедра культурології

ПРОБЛЕМИ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ

Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції
(21 березня 2019 року)

Харків
«Право»
2019

УДК 13:130.1(130.2)+340+37.04+8

П78

Редакційна колегія:

А. П. Гетьман – д. ю. н., професор, проректор з наукової роботи НЮУ ім. Ярослава Мудрого (голова редколегії);

В. О. Лозовой – д. ф. н., професор, завідувач кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого (заступник голови редколегії);

О. В. Прудникова – д. ф. н., доцент, доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

Л. М. Сідак – к. ф. н., доцент, доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого (секретар редколегії);

Ю. А. Меліхова – к. ю. н., доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Проблеми саморозвитку особистості в сучасному українському соціумі : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (21 берез. 2019 р.) / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2019. – 126 с.

ISBN 978-966-937-656-5

Збірник містить наукові статті й тези наукових доповідей з питань філософської антропології, філософії культури, соціальної філософії, філософії права, психології, педагогіки, культурології та актуальних проблем освіти і виховання в сучасних умовах соціокультурного розвитку.

Для викладачів, докторантів, аспірантів, студентів гуманітарних закладів вищої освіти та вчителів загальноосвітніх шкіл.

УДК 13:130.1(130.2)+340+37.04+8

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2019

© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

ISBN 978-966-937-656-5

ЗМІСТ

Напрям 1

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Лозовой В. О.

САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ
І ПРАКТИКИ 3

Калиновський Ю. Ю., Мануйлов Є. М.

ДУХОВНИЙ САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ У КОНТЕКСТІ
ВІТЧИЗНЯНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ 5

Данильян О. Г., Дзьобань О. П.

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА ТА СВОБОДИ ОСОБИСТОСТІ
У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ 9

Прудникова О. В.

СУЧАСНА ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК СЕРЕДОВИЩЕ
СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ 13

Ценко М. Б.

СТИМУЛИ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ 17

Ступак О. Ю.

СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
АКТИВНОСТІ МОЛОДІ 21

Орлов О. І.

СУЧАСНИЙ СТАН КІНЕМАТОГРАФА: ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ 24

Напрям 2

ЗБЕРЕЖЕННЯ САМОБУТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ

Панков Г. Д.

КРИТИЧЕСКОЕ САМОСОЗНАНИЕ
КАК ВЫРАЖЕНИЕ САМОСТИ 28

Сідак Л. М.

КРИЗА САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ЯК ВИЯВ ДУХОВНОЇ
КРИЗИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ 32

Наукове видання

**ПРОБЛЕМИ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ
В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ**

Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції
(21 березня 2019 року)

Видається в авторській редакції

Технічний редактор *А. Т. Гринченко*

Підписано до друку з оригінал-макета 19.03.2019.
Формат 60×84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 7,32. Обл.-вид. арк. 6,68. Вид. № 2150.
Тираж 50 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
вул. Чернишевська, 80а, Харків, 61002, Україна
Контактний тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Татарчук С. І.
Тел. (057) 717-25-44